

A műemlék nélküli város

DR. TÓTH: Amikor bontottuk, ... bontottuk?.. Égettük, az újaknai cigánytelepet... Ez olyan barakképület volt, amit már bontani sem volt szabad. Jelen voltam én is, a Televízió is... A poloskák úgy csüngtek azon az egynehány, bútornak nevezhető darabon, mint a szőlőfűzér. A tűzoltóságot kértük meg, hogy gyújtsa fel az épületet. Egésze el és biztosítsa, hogy azért a környező lakóházak, épületek ne gyulladjanak meg. A tűzoltóság teljes felszerelésben — rádiókkal, vasszakokkal, minden kellékkel felszerelve — előindította az akciókat. Körül nézősereg. A Televízió és mi is figyeltük az eseményt. Minden remekül ment, csak az istennek nem tudták az épületet meggyújtani.

Egy perc, két perc, öt perc... a gyújtogatás nem sikerült. Aztán hangos hahotázás közepette végül nagynehezen, nem is tudom, milyen tűzcsőva beodobásával, sikerült a tűzoltóknak ezt a nagyon elégetésre ítélt barakképületet meggyújtani és elégetni, amilyen sorsra az méltó volt.

(Főcím, zene.)

KILVÁDI: A régi rimai lakásokban születtem, a gyár mögötti részen. Ezek eredetileg barakkalakúak voltak, amik a gyár építése során a munkások szállását biztosították. A későbbiek során lakásokká alakították, amelyet napjainkig használnak. Ma már csak a régi maradványok láthatók egyes területeken. Bár a velünk szemben levő területen még megtalálhatók, és jelenleg is lakják a dolgozóink, úgy a fizikai dolgozók, mint a nyugdíjas családok.

Korábban ott a város felé teljesen le volt zárva, sorompókkal volt elzárva, a bevezető út. Ez jelentette azt, hogy csak a gyár dolgozói lakhatták, illetve használhatták. Csak a hivatalosan ki-bejövő forgalmat lehetett lebonyolítani. Hát gyakorlatilag elkülönült volt a rimai gyártelep a várostól. Gyakorlatilag, anyagilag jobban voltak a vállalat dolgozói dotálva, hát ezen keresztül kulturáltabb életet, viszonylag kulturáltabb életet tudtak biztosítani, és ez lényegében ilyen — hát nem létező, de mégis — faldrszert alakított ki a város többi részével, ahol például a tűzhelygári, az üveggári dolgozók laktak.

DARÁZS: Sajnos, ez a város jóformán csak kolónia volt 1945-ig. Mert jóformán két olyan középületünk volt, amire rá lehetett mondani, hogy megfelel a jelenlegi követelményeknek. Hát valamennyien, mint gyerekek, itt nőttünk fel. Elmondhatjuk, hogy kilencvenkilenc százalékgig ilyen kolóniákban laktunk — ez vonatkozott a bányászokra, üveggáriakra, tűzhelygáriakra, de különösen az acélgáriakra. A hátunk mögötti levő helyiséget Amerikának nevezték. Ugyan csak névben volt Amerika — alsó és felső —, mert a valóságban, az élet tükrében ennek köze Amerikához nem volt. Nagyon szegény nyomorregyének lehetett inkább tartani, nehogy Amerikához hasonlított volna — anyagiakban is gondolom.

KILVÁDI: Hát az Amerikában szakmunkások laktak, a fizikai dolgozók pedig a kolóniákban. Az egyemeletes épületekben már a szakmunkások, a csoportvezetők és az altisztek éltek. Lent a város felé, vagyis a gyár hátsó részén, a modernebb, korszerűbb épületekben laktak a tisztviselők, mint például itt is, velünk szemben, ezt az egyemeletes épületet — ami akkor a modern épületek közé tartozott — szintén tisztviselők és tanítók laktak.

DARÁZS: Nagyon ritkán jártam be a városban azelőtt is, most talán még ritkábban. Ha nagyon muszáj, csak akkor megyek. Hát, megmondom őszintén, nem nagyon szeretem a nagy tömeget se, a túlszűfoltást se. Aztán, már annyit ott az idegen ember, hogy alig-alig ismerek valakit. Úgy érzem, hogy sokkal jobb itt nekem ez a környezet, ahol mindenkét ismerlek, mindenkivel közszerű viszonyban vagyunk. Mindenkivel tudunk beszélni, hát... mondhatnám azt is, hogy egyforma nekünk a problémánk.

FORGÁCSNÉ: Nem szívesen mutogatja az ember, hogy hol lakik. Vizes a lakás, a festés sem marad meg rajta, meg kicsi is. Szerelnék mi is, hogyha olyan lakásunk lenne, hogy a kisgyermeknek lenne egy külön kis szobája, ahol neki a holmija, a játéka elérne, mert akkor nekünk mindjárt nagyobb terület maradna. Hát amikor mi megesküdtünk, akkor... szóval, alá kellett írni egy papírt, hogy egy pár évig nem kapunk lakást, jobban mondván: nem is adhatunk be igénylést. Nem is mentünk utána... Ezek múltak, de nem is mentünk.

RIPORTER: Hány évig dolgozott Pall bácsi, és hol?

PINTÉR: Negyvenhárom évig mindig a bánya kötelékében, a Nógrádi Trüsztnél. Ez mind egy üzem volt, mind az egész.

R.: A nyugdíjjal akkor elégedett?

PINTÉR: Hogyne, nagyon is! Negyvenhárom évre kétezernegyszáz forint nyugdíj! Az semmi se!

R.: És miért olyan kevés a nyugdíj?

PINTÉR: Hát mert a bányák léptében voltak. És, mondjuk így, a munka nehezebb, zavartabb volt; innen oda kellett menni dolgozunk, mindenfelé. És viszont a keresete csak csökkent ezzel az embernek.

R.: Pali bácsi miért nem kért lakást a tanácstól?

PINTÉR: Kérem szépen, személyesen voltam nem egyszer, nem kétszer a tanácsnál, és azt mondták, hogy várjuk meg, amíg a sor ránk kerül, mert a telepet bontják. Én ott cfrán megmondtam, hogy „míóta bontják a telepet, ötvenegy óta?” Kérem 1951 óta semmit nem kaptunk. Aml itt van, a saját költségünkön, javítás, az van... Míg a bányáé volt, kérem, a lakás, addig csinálták, javították. Addig valóban József-telepi volt, most meg csak szemételep. Ezt ki merem jelenteni, hogy csak szemételep! Tessék a telepen szétnézni, hogy mi folyik itten!? Itt öröm volt valamikor, kérem, lakni, a múltban, ezt ki merem jelenteni.

KOPERLÁKNÉ: Ja! A rovarokkal kapcsolatosan, hát arra rengeteget költöttek. Azok eszik meg az én kis nyugdíjamat majdnem mind, sajnos, ez a valóság.

R.: És milyen rovarok ezek?

KOPERLÁKNÉ: Hangya, szárnyashangya, meg ez a minek nevezik?... Ez a hosszú, százlábú, meg apróhangya, penészbogár, hát meg mit mondjak még, na?

R.: Nem szeretne egy jobb, száraz lakásba menni?

KOPERLÁKNÉ: Minden vágyam csak az! Egy egészséges, száraz lakás és semmi más!! Különböben meg volnék mindennel elégedve. Nincs panaszom.

R.: Hát akkor miért nem kér, igényel?

KOPERLÁKNÉ: Nem merek elismenni kérlni, hogy ószinte legyenek. Nem merek, mert félek, hogy nem kapok. Félek, hogy összegeket fognak kérlni tőlem, amit nekem le kéne tenni, és én nem tudom. Sajnos, nem tudom.

R.: De hát van tanács lakás is?

KOPERLÁKNÉ: Hát a tanács lakás? Sajnos, ott azok a fiatalok vannak előnyben. Mert mindent ezek igényelnek most, és nagyon sokan föl vannak már ók jegyezve. Miránk óregekre nem nagyon, nincs szükség már sehol...

R.: 1960 és 1978 között Salgótarjánban hétezerhétszázkilenc lakás épült. Ennek hatvanöt százalékát munkások kapták meg... De a rekonstrukció új gondokat, nehézségeket szült.

EGY IGENYŐ: A városi tanács lakásbizottságán: Valamikor vándorkörhíntások voltunk, tetszik tudni? De ezelőtt is itt laktunk, Salgótarjánban, ilyen cirkuszokocsiban. Leálltunk, tönkrementünk. Beálltunk dolgozni. Azóta dolgozik a férjem, egy percig se volt beteg... Tisztegesen dolgozik. Én is tizenégy éve dolgozom. Egy nap, most vagyok maródi tizenégy éve. Egyfolytában megjelenek a munkahelyemen. Szeretnek kiváló dolgozó vagyok, Minden gyerekm kiváló dolgozó. És mégse érdelem meg egy szép lakást, hogy boldog legyek!?

Úgy köll élni — higgye el —, hogy az életemet unom. Hogy ha hazajövök, egymástól köll a bacilust szívni, ott egymáshoz zsúfolva lenni. Ott főzök, ott mosok a konyhában. Gondolhatja, milyen élet ez? Mikor elmegek takarítani — járok ügyvédekhez, tanároknak, orvosoknak, a munkám után járok takarítani —, mikor meglátom a lakásokat, sirok örömben. Úgy dolgozok nekik, mintha a sajátom volna, mert öröm csinálni... Öröm, és nekem így köll megőregedni, ilyen lakásban?

BIZOTTSÁG: Az előző lakása hol volt?

IGENYŐ:... Nem volt! Tetszik tudni, ezelőtt olyan lakásban laktunk... A vasút mellett volt egy raktár, ott laktam. Gondolhatja, mikor a Nemece elvtárs bejött a lakásomba, amikor felemeltem a fedőt véletlenül, jött a vonat, leesett a malter, ki köllött dobni az ételt, mert nem ehettk meg. Mikor jött a vonat, Nemece elvtárs kiszaladt, annyira félt. Ilyen élet? Ott laktam, nem is tudom, hány évig. Úgy kénytelen voltam, betörtém egy bérlakásba a Vásártéren. Behurcolkodtam oda, abban voltak a gyerekeim. De ott nem engedtek engem. Egy szoba volt, kicsi volt, nem fértünk el. Úgy kaptam aztán ezt a lakást. De ott már rohadunk. Ha veszek egy bútor — dolgozok keservesen —, elrohad. Egy hónap alatt el kell dobni, mást kell venni. Ezt csinálom az életemben. Amit dolgozok, hiába! Vállalok sok takarítást, meg a munkahelyemen is megállok a helyem. Szeretnek, becstünek, és mégis! Nem bírok, nem! Akárhogy kapaszkodok! Így köll élni. Pedig van mindennem: tévé... Szépen, boldogan akarnék élni, tisztaságban. Mert ma már van lehetőség, hogy az ember nyugodtan, biztonságban legyen. Tisztaság fél egészszeg! De el kell rohadni, el kell rohadni!

R.: Salgótarján új város, de úgy látom, hogy a lakás gondok ugyancsak régiek.

BIZOTTSÁG: Hát, amint látták — régebben tartózkodnak itt —, 1950 óta épült lakásállományuk hatvan százaléka. Ugyanakkor viszont a lakosság száma is hatalmas mértékben megnövekedett, körülbelül duplájára.

R.: Hány ezer fő?

BIZOTTSÁG: Hát, a jelenlegi lakosság körülbelül 48-49 000 között van. Ez 41-talában változik, ugye, elköltözéssel, beköltözéssel.

SOLYOMNÉ: További probléma az, hogy a lakásállományak a 43 százaléka csak egyszobás, a hét százaléka mindössze a háromszobás. A lakásállomány többi része, az körülbelül megfelelő. Kilencszáz fölött van meg a kolónialakások száma, amit szeretnénk a közeljövőben, a VI. ötéves tervben teljesen leszanálni. Sok olyan nagyszalados van, aki szeregne három-négy szobás lakást, erre azonban még mindig nem tudunk lehetőséget biztosítani. Reméljük, hogy körülbelül 1981-ben már egy szoba-két fészobáson fölül — két szoba, két fészobás, illetve három-négy szobás — lakásokat is tudunk építeni.

HOPKA: Kimondottan egyéni érdekből jöttem Salgótarjánba. Nősülés előtt álva természetesen lakásgondjaimat igyekeztem megoldani... Felcséggemnek állás, nekem lehetőleg jó szakmai lehetőség és — természetesen — jó anyagi lehetőség is kellett. Mindezt a Salgótarjáni Kohászati Üzemek, az akkori acélgár kínálta számomra. Én éltem a lehetőséggel.

SOPOTNIK: A Józsefem laktam, onnan nősültem ide, Károlyira. Annak már nyolc éve, és úgy döntöttünk, hogy itt végzünk is. Itt születtem Tarjánban, és itt építünk.

SOPOTNIKÉ: Tetszik tudni, voltunk mi a tanácsnál lakásért, mert én anyukámmal laktam hét évig. Már akkor Andika megszületett. Kétéves volt, mikor a tanácsnál jártam lakásért. Nagyon nehezen kaptuk a szoba-konyhát. Akkor nagyon örültünk neki, mert külön mehetünk. És utána, mikor külön mentünk, jött utána a másik, a kislfi, Zsoltika. Úgy döntöttünk, hozzáfogunk építkezni, mert az ötszázadikak voltunk a tanácson. Nem bíztattak bennünket... S a tisztálkodási gond, meg mindenféleképpen, a gyerekek szempontjából is, muszáj volt hozzáfogni. Talán jobb lesz így nekünk, hogy hozzáfogtunk.

SOPOTNIK: Nekem az alapkeresetem 2550 forint, a nejemnek 1250 forint. Úgy, hogy ebből kell — ahogy tudjuk — megoldani. És amit a tanácstól kaptunk, ezt a kamatmentes kölcsönt, ingyen telket. Ennek örültünk, mert hirtelen jött, és már más megoldás nincs! Hozzáfogtunk, most már végigvizsgáljuk. Úgy, hogy mindenféleképpen megcsináljuk (a házat).

SOPOTNIKÉ: Nagyon, nagyon féltünk, mikor megkaptuk a telket. Én mondtam is a férjemnek, hogy nem tudom, hogy hogyan merjük? Talán azért, hogy én is a TÚZEP-en dolgozom, egy kicsit könnyebben megy az egész. De ez olyan dolog, hogy nagyon nehéz, ilyen kevés keresetből, nagyon nehéz. De jobb lesz a gyerekeimnek, azt hiszem, mert énnekem rosszabb volt.

Az a baj, hogy nagyon nagy az akaraterőnk. S, hogy ha így nekimegyünk — beterveztük, hogy mára ennek menni kell —, akkor annak menni kell! Úgy, hogy nagyon. Nem is tudom, hogy mi hajt bennünket, hogy ennyire akarjuk ezt a házat? Mert tényleg nagyon akarjuk! Fáradtak vagyunk, mert nekem menni kell egész nap. Arukiadó vagyok, és elég nagy a telepünk, de megcsináljuk.

R.: Magát nemrég műtötték?

SOPOTNIKÉ: Igen. Műtöttek három évvel ezelőtt. És hát most én kevertem a betont. Például pénteken viccből mondták a kőművesek: „száz keverésig meg sem állunk”. Biztos, vagy hatvanat bekevertem. Mert az egész kifalat én kevertem be. Úgy hogy bírom. Lehet, hogy majd később jön hátránya, mert biztos lesz...

SIMONFFY: Salgótarján, érzésem és megítélésem szerint, az országban periférikus helyzetű. Éz rányomja a bélyegét a műszakiak és egyéb értelemiségi foglalkozásúak meglepedésére vagy végleges letelepedésére. Így vállalatunk is állandó szakemberhiánnyal küzd. Általában elég nagy a fluktuáció. A fiatalokat ide a városba csálni vagy itt megtartani két dologgal lehet. Az egyik manapság, ami nagy kincs és nagy deviza: a lakás. A másik pedig a szép és jó munka. Itt Salgótarjánban mind a kettő elérhető vagy megszerezhető.

Mielőtt visszamentem volna a műszaki egyetemre oktatónak, itt Salgótarjánban kezdtem meg mérnöki pályafutásomat. Igaz, akkor a kivitelező vállalatnál. Tizenhárom évig oktattam az egyetemen, tizenhárom év után jöttem vissza Salgótarjánba. Azt hiszem, főleg azért, mert amíg az egyetemen oktattam, mindig irigykedtem azon hallgatóimra, akiket tanítottam, majd mikor az egyetemet elhagyták, tervezni kezdtek: én is tervezni akartam.

A lakóteleppel tulajdonképpen elégedett vagyok, de azt hiszem, a használati is. A környezet szép: egy völgykötvényben fekszik az egész lakótelep, körben hegyek vesznek körül minket. Ha a lakótelepen most még nincsenek is fák, talán a környezet ezt pótolja.

Elhangzott a televízióban. A film forgatókönyvét írta és a filmet szerkesztette Müller Magda. Filmoperatőr: Rozsnyai Aladár. Rendező: Dobray György.

Amin változtatnák? Az a lakások nagysága. Ezek a lakások kicsik. Ezek kis családoknak az életerét tudják csak biztosítani. Két gyerekkel, pláne két különemű gyerekkel ekkora lakásokban nem lehet normálisan élni.

DR. TÓTH: 1969-től dolgoztam a tanácsnál. Városi tanácselnök voltam 73-ig. Tehát közel — egy-két hónappal — négy évig.

R.: Az a hőskor volt, a nagy költözések időszaka?

DR. TÓTH: Igen. A nagy bontások és a nagy építkezések időszaka volt. Korábban tíz évig voltam itt a városi és járási ügyészség vezetője. És mint ügyésznek kötelező volt a vb-üléseken részt vennem... Néhány törvényességi hozzászólás, meg talán, nem is tudom milyen okok, arra készítették itt a város és a megye politikai vezetését, hogy engem jelöljenek tanácselnöknek. Akkoriban itt egy ipari és egy urbanisztikai, vagy egy városfejlesztési forradalom zajlott le. Építették a lakásokat, bizony igen bőven...

Hát... a III. ötéves tervben nem is épült sok, csak 1500... De a IV. ötéves tervben, már több mint háromszor lakás épült összesen. És bizony az ötéves terv elején a lakásügyi viszonyok nem voltak valami rendezettek. A városban is, aki csak tehetett... hát... igyekezett minél jobb, mindig jobb lakásba költözni. Nekem mint volt ügyésznek ebből különösen sok problémám volt. Mint ügyész teljesen független ember voltam. Azt csináltam, amit a törvényesség diktált, és amit az én lelkiismeretem diktált. És bizony sok ilyen meg amolyan összeköttetésekkel rendelkező megpróbálta azt a zúrta-vart, ami a lakáselosztásban akkoriban volt — akkor még nem volt készen az új lakásrendelet —, kihasználni, és... hát... itt-ott előfordult, hogy sikerrel.

Na most, amikor megkezdődött ez az úgynevezett... hát... nagy iparfejlesztés Salgótarjában, akkor igen nagy szüksége volt a városnak, a városnak is, az iparnak is, értelmiségiekre. A pártbizottság már korábban meghirdette az úgynevezett, „ezer szakember, ezer értelmiségi” mozgalmat — Salgótarjában. És ezt végre is hajtottuk! De lakás kellett ezeknek az embereknek! Kellott ide orvos, közigazdász, jogász, mérnök, műszaki, és sorolhatnám tovább. És bizony ezek az emberek — az az igazság, hogy talán mint idegenek is — a lakások javát megkapták. Másképp nem is jöttek volna a városba. Szükség volt rájuk!

Csak annyit, hogy amikor én a tanácshoz kerültem 1969-ben, két-három főiskolai vagy egyetemi végzettségű ember volt mindössze az apparátusban. Közigazdász egy sem, pedagógus talán a tanácselnökkhelyettes volt egyedül, meg a művelődési osztályvezető. Nagyon rosszul állt a város...

SZÖKÉNÉ: Márciusban kaptuk ideiglenesen ezt a lakást. De olyan rossz... Nyáron nagyon meleg van, de télen is nagyon hideg. Tele van... poloska is volt, most meg tele van bogarakkal. Most van egyhónapos kicsim. Most voltam vele orvosnál. Van egy hároméves kisfiam is. Az is állandóan beteg, és most se kaptunk lakást. Egy kis konyhában lakunk. Szóval, nagyon rossz viszonyok között lakunk a mai világban.

OLÁH: Hát, kérem, szépen, itt csak az kap lakást, aki vidéken eladja a lakását, és itt készpénzzel tud venni. En dolgozó ember vagyok, csókolom, és én nem bírok venni. Abszolút! Nekem nincs lerakott pénzem, hogy én azt ki bírjam fizetni. Így is, ha kapok lakást, azt is majd úgy fogom elintézní, hogy részletenként ki tudjam fizetni.

SZÖKÉNÉ: Mi négyen vagyunk, és majd adnak egy szoba-konyhás lakást! Hát a férjem is fizikai dolgozó. Ötezer forintot keres, ahol dolgozik. En is kapok. Azt hiszem, hogy azt a három-négyezer forintot ki tudjuk mi is fizetni, ugyanúgy mint a többi. Mi is szeretnénk már, ha egy jó otthonunk volna, de nem is ilyen rossz lakásban lakni!

R.: És melyik lakótelepen ígérik a lakást?

SZÖKÉNÉ: Hát, amit most építenek a Beszterce-lakótelepen. Azt mondták, hogy abból, vagy a Vásártéren. De a Vásártéren csak egyszobásat. Hát mondtam, hogy nekem az egyszobás nem jó, mert nekem két gyereke van. En egy év után nem akarok megint a tanácshoz menni, hogy nekem adjon a tanács nagyobbat.

OLÁH: Az ember, ha belép a tanácshoz, már rendesen, kérem, az a helyzet, hogy már félek... S mindig ilyenekkel jön nekem, majd a jövő hónapban lesz... Kijötték már ide vagy négyszer a tanácstól. Főmérés, fölírják a neveket, meg mindent az égvilágon, és azóta mindig csak írják, hitegetnek, és semmi az égvilágon nincs.

HORVÁTH: A lakáskérvenyt beadtuk 1963-ban, és kaptam rá választ 1971. április 19-én, azzal az indokkal, hogy majd lakást kapok. Érdekes, Salgótarjában lakást idegenek kapnak, csak azok nem kaphatnak, akik már évek óta itt laknak. Mi ennek az oka?

R.: Ön mit gondol?

HORVÁTH: Sajnos, nem tudom, de gondolom. Elsősorban a vidékieknek sok a pénz. A lakást meg tudják vásárolni Salgótarjában. Sajnos, én nem tudom megvásárolni, mert nekem annyi pénzem nincs. Gondolom, ez az oka.

R.: Mit csinál, hol dolgozik?

HORVÁTH: En Nagybátyyban vagyok a FÜTÖBER-nél. Kazánkezelő vagyok.

R.: Napl hány órát dolgozik?

HORVÁTH: Tizenkettőt dolgozom egy nap.

R.: És mennyit keres?

HORVÁTH: 2800 forintot.

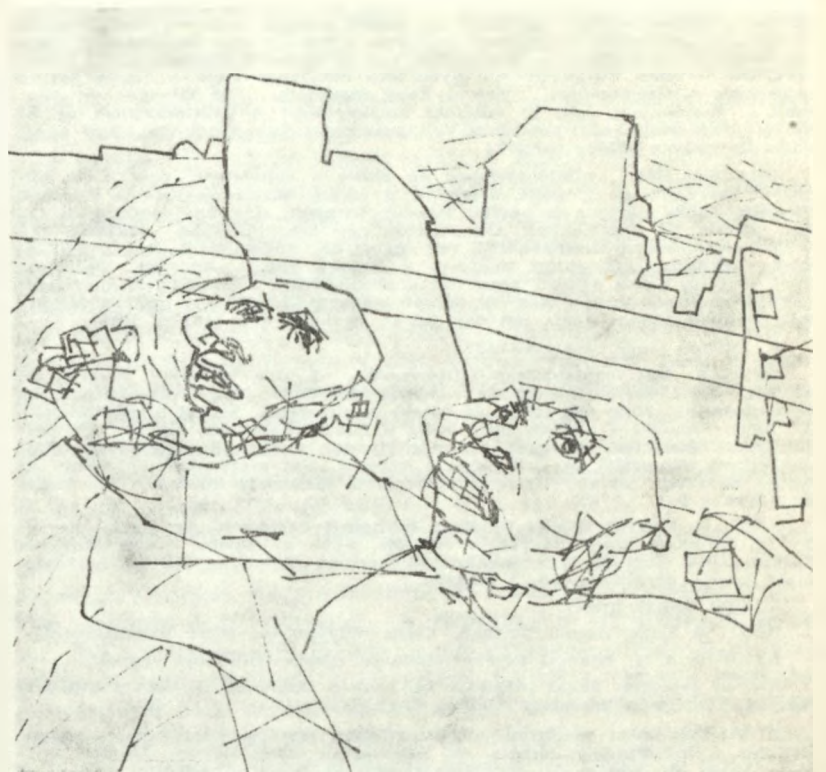
R.: A maga számára mit jelent ez a gyönyörű, új Salgótarján?

HORVÁTH: Az én számomra nagyon szép. Kiepítették, gyönyörű szép! De sajnos, ezt nem a salgótarjániak számára építették, hanem a vidékieknek.

OLÁH: Hiába! En is tettem jó néhány téglát az új Salgótarjába. Itt születtem. A megyeépítésnél dolgoztam. A megyeházát mi építettük, és kérem szépen, itt vagyok-e! Öt-hatszáz forintot fizettem egy kis lyukért, amíg ott laktam a három apró gyermekemmel. Fölneveltem, kérem szépen, mindet. Akkor is hitegettek, hogy kapok lakást. Oravezet elvtárs le is bukott, hogy őszinte legyenek, a pénzhúzásból... Most ugyanaz a téma megy, ha nincs pénz, nincs lakás?!

HORVÁTH: De elfog a keserűség. A gyerekeimet hol köll nekem fölnevelni, és van, aki hol lakik, és miben neveli a családját föl, és hogy él? Azt én is meg tudnám csinálni, hogy úgy éljek, mint ők. Meg! Sajnos, nem tudom megcsinálni, mert erre még nem gondolt senki sem. Se ők, de én már igen! A várost szeretem, azt szeretem, az intézkedését, azt nem szeretem!

MARKUS ISTVÁN vagyok, villamosmérnök, a Nógrádi Szénbányák főenergetikus. Tizennégy éve lakunk ebben a házban, korábban a Vásártéren laktam, alapterületileg lényegesen kisebb lakásban. Nagyon örültünk, amikor megkaptuk ezt a lakást. A korábbi lakást a vállalatomtól kaptam, ezt az újabb lakást — hát... Olyan minőségi csereként — a tanács utalta ki részünkre.

MARKUSNÉ: Ez a ház, ez az épület volt Tarjánban az első központi fűtéses, hideg-meleg folyó vízű lakás. És hát óriási különbséget jelentett az akkori lakásunkkal szemben. Lényegesen nagyobb is. Abban az időben vártuk a gyermekünk megszületését, és mindenképpen jól jött a nagyobb lakás.

R.: Kik a szomszédok?

MARKUS: Az egyik lakásban dr. Nemezc Attila a Városi Tanács Igazgatási osztályvezetője lakik. A kettes ajtóban Borsos Gábor bácsi, a gépipari technikum nyugdíjas igazgatója, fölöttünk egy munkahelyi kollégám Fülöp László lakik, biztonságtechnikai előadó. Szomszédomb Mraáz József középiskolai tanár. Ott lakik azon a szinten még Kovács István, az ötvözetgyár osztályvezetője.

MARKUSNÉ: Ismerem Nyúl Gyuláékát, a Salgótarjáni Ruhagyár főmérnöke, a felesége ott divattervező, Patkó Józsefeket, a férfit a Bányatrósznál dolgozik. Begyik Istvánékat, a férfit, azt hiszem, a Karancs Szállóban üzletvezető. Kozma Gyuláékát, a férfit gazdasági igazgató a kohászati üzemeknél. Hirtelen most nem is jut más eszembe.

R.: Hogy kerültek ide a Fő-térre az emberek?

MARKUSNÉ: Hát... akkoriban szanáltak a városban a régi, öreg épületeket. Sok nyugdíjas, kisebb jövedelmű ember lakott itt. Itt elég magas volt a lakbér, és gondolom, ilyen cserékkel oldották meg. Elköltöztek, esetleg egy kevesebb lakbérű lakásban. Így jöhetett létre a minőségi csere. Hát... egyébként, a mi meglátásunk az, hogy ez volt annak idején a legmodernebb, a legjobban felszerelt épület. Hát... igyekezett mindenki ide szerezni lakást. Hát... azóta talán még modernebb, még nagyobb lakásokat adtak át; akik tehettek, azok meg oda igyekeztek. Igen, ez a mi meglátásunk.

R.: Még van ennél jobb lakás is Salgótarjában? Ön hová szeretné, például cserélni?

MARKUSNÉ: Hát, hogyha cseréről lenne szó — különösebben nem gondolunk erre —, nekem például a norvég típusú házak tetszenek a legjobban.

R.: Miért?

MARKUSNÉ: Kicsit távol van ugyan a központtól, az üzletektől, nincs még olyan üzleti hálózata, de zöldövezetben van. Kényelmes, szép, nagyok a lakások. Talán az jobban tetszik már, mint ez a lakás. Itt a városban sehová, sehová nem mennék szívesen.

HEGEDŰS: Közismert, hogy a magyar települési rendszerben különböző településtípusok vannak, amelyek egyik sajátos vonása az, hogy a központi elosztásból különböző mértékben részesülnek. Ez egy egyenlőtlenségi rendszert alakít ki ezek között a települések között. Tulajdonképpen ez azt jelenti, hogy bizonyos társadalmi rétegek szisztematikusan hátrányos helyzetbe kerülnek a központilag elosztható eszközök tekintetében.

Egy városban belül szintén beszélhetünk erről a problémáról, amennyiben nagyobb övezeteket különböztetünk meg. Tudnillik — bizonyos városfejlesztési elképzelések és beruházások mellett — egyes városrészek jóval nagyobb arányban részesülnek a központi erőforrásokból, mint más városrészek. Ennek következtében az itt élő népességre nagyobb dotáció jut.

Ez a kérdés kapcsolódik a szegregáció problémájához, amely alatt bizonyos társadalmi csoportok térbeli elkülönítését értjük. Nos, a szegregáció megítélésében a szociológusok véleménye eltérő. Egyesek szerint egy bizonyos közösségi életmódot idézhet elő, amennyiben azonos típusú rétegek laknak egy lakóhelyi környezetben. Mások szerint távolodás következhet be a különböző társadalmi rétegek között, mert a különböző életmódmiaták nem találkoznak egymással, s nincs kontaktus a különböző rétegek között, és ez társadalmi konfliktusokat erősíthet fel.

KELEMEN: 1971 januárjában jöttünk Salgótarjába lakni. Pászti nagyközségben laktunk korábban, a feleségem szüleinél. Akkor a Nógrád megyei Vegyipari Javító Vállalat főmérnökeként jöttem Salgótarjába. Úgy kaptam ezt a lakást, és úgy kerültünk ide Salgótarjába. Most már több mint öt éve a Nógrád megyei Nyomdaipari Vállalat igazgatója vagyok.

KELEMENÉ: Kétszobás lakás után egy háromszobás lakásba beköltözni, ahol a gyermekeket úgy igyekeznek az ember nevelni, tanítani, és irányítani, ahogy az a „nagy könyvben” meg van írva. Érttem ez alatt történetesen, hogy egy négyéves gyereknek — annyi idős volt a kisebbik lányom, amikor idekerültem — nincs tévézés este nyolc óra után, hát ezt itt meg tudtuk valósítani. A tisztálkodást... szóval hogy mondjam... itt mindent megkaptunk... Mondhatom úgy, itt mindent megkaptunk! A gyermekeknek az iskolája közel van, az óvoda közel volt, munkahelyünk közel van. Kell ennél több? En nagyon boldog vagyok!

GRASER: Hát... tulajdonképpen én ehhez a vállalathoz, ahol most dolgozom azért jöttem el, mert beigérték a lakást. Különbözők én ott maradtam Pásztón, Talán még ma is pásztói lakosok lennének. Hát mindenestre az akkor nagyon jól jött nekünk. Ott Pásztón egy öreg lakásban laktunk, egy öreg házban, ezernyolcszáz körül, mit tudom én, mikor épült. Egy ilyen lakásba beköltözni, ez akkor magasan a legjobb volt... Anyira örültünk, hogy tényleg, akkor nekünk nem voltak problémáink a lakással, az már most van. Most már kicsi a lakás. De akkor hárman jöttünk ide, mert a kislány már megvolt akkor. Azóta lett egy fiú is, és most már tényleg kicsi.

R.: Milyen lenne az álmotlakás?

GRASER: Hát legalább egy háromszobás, az már, mondjuk, megfelelő. És hogy hová cserélném el? Ez a másik probléma! Itt a városközpontban nem valószínű, hogy van ilyen, és valaki is elcserezné. Szóval megfontolandó. Na most, kimenni a platóra vagy pedig a KISZ-lakótelepre, megint más dolog jelent. Mert oda buszozni, ott még olyanok a körülmények, hogy tulajdonképpen mindenért meg kell jönni a városba. Hát megfontolandó, hogy az ember elcserelje ezt egy ilyen peremkerületi, lakótelepi lakással, még hogyha nagyobb is.

KÉRI: A Magyar Állami Földtani Intézetnél dolgozom. Az észak-magyarországi kirendeltségnek vagyok a vezetője. Ebbe a lakásba Nagybatonyból kerülünk. A Nógrádi Szénbányánál dolgoztam, abban az időben, és lakás-csere folytán kerülünk ebbe a lakásba.

R.: Hol laknak most?

KÉRI: A Főtér tizenháromasban. Tehát Salgótarján, Főtér tizenhárom.

KÉRINÉ: A II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola tanítónője vagyok.

R.: Ön geológus. Sokat hallottuk itt, hogy a támfalakkal menni baj van, meg itt csúszkál jobbra-balra minden. Hogy látja ezt?

KÉRI: Hát most pontosan a disszertációm témáját tetszett kérdezni. Ugyanis a disszertációm témája, az, Salgótarján építésközpontja. Minden mozgást tudok. Idő szerint, is, probléma szerint is. Ezek a felszínmozgások — összefoglalva így lehet őket nevezni — az új város, a dinamikus fejlődő város velejárója. Hogy itt nem egy sík teret, hanem egy domboldalra építkeznek, így a domboknak, a lejtőknek az egyensúlyát az építkezésekkel megbontják. S hát sokszor az építkezési technológiai fegyverem hiányosságai miatt erednek ezek a sokszor súlyos károkkal járó felszínmozgások. Ezekben szeretnék segíteni, ezeknek az okait felderíteni. És hát ezeket meg lehet előzni, és meg is kell előzni! Nem igaz, az, hogy nem szabad Salgótarjánban a domboldalra építeni. Szabad, csak megfelelő előkészítéssel. A disszertációm tézisei már a várostervező intézetnél vannak. Ezeket figyelembe veszik az újabb tizenöt éves fejlesztési tervnél.

KÉRINÉ: Tizenegy év óta vagyok gyermekvédelmis nevelő az iskolában. Bizony, a fény mellett észre kell vennem az árnyékok is. Bizony, nagyon-nagyon szegény és elhanyagolt környezetben is élnek emberek, amiről mi nem tudunk. Ezeknek az embereknek szinte a társaságuk is egymás közül kerül ki, és a munkahelyen is, szinte azonos műveltségű emberekkel találkoznak. Nincs kitől tanulják a jót és a szépet. Ezért örültem nagyon, mikor felszámolták itt a pécskő-dombi cigánytelepet. Ezek az emberek kikerültek olyan emberek közé, ahol már tanulhatnak valamit. Bizony, jó néhány helyen, ahol családok látogattam, nagyon-nagyon elszomorodtam, amit látnom kellett. Előfordult az egyik alkalommal például, hogy a gyámügyi osztály megkért, hogy végezzek környezettanulmányt az egyik családnál, akiknek a gyerekek állami gondozásban voltak. A mama tbc-s volt, elhúzták a keresetüket... nagyon szegényes körülmények között éltek. Én lepdőtem meg legjobban! A lakásban nem volt egy szék, ahová leüljek. Nem volt villany. Jóformán asztal sem volt. Végül, mivel sötétedett, egy kanálba zsírt tettem, és ma már nem emlékszem pontosan, hogy cipőfűzővel vagy snárcával világitottak, hogy kitértem a kérdőívet. Nagyon-nagyon keservesen könyörögtek, hogy intézzem el, hogy visszakapják a gyerekeiket. Én akkor arra hívtam őket, hogy költözzenek jobb lakásba, hiszen a város felajánlotta nekik a lakást — sokgyermekesek lévén... és nem kellett az új lakás! Azt mondták, nem kell a fürdőszoba, nem kell a szép új lakás! Ezt mi a két kezünkkel építettük, ehhez ragaszkodunk! Híába állítottam én; „hát hogy gondolják akkor, a gyerek ide jöjjön? Hol fog tanulni? Hát itt nincs villany, nincs szék ahová üljön!”

R.: Hát ön megismerheti az ilyen gondokat, de például ön?

KÉRI: Hát... én kevésbé... én csak onnan ismerem meg, hogy a feleségem elmeséli nekem. Én is csodálkoztam ezen az előbb elmondott eseten, hogy ma 1978-ban egy városban, van ilyen...

KÉRINÉ: Ez nem ma történt, sok-sok évvel ezelőtt.

KÉRI: Akkor sok-sok évvel ezelőtt, mindégy. Ebben az évtizedben.

R.: Nagyon meglepett bennünket, beszélgettünk a Józsefin lakó... nyomortanyán egy munkással, és megkérdeztük tőle, hogy magának érzi-e a várost? S azt felelte, hogy igen. A másik kérdésem az, hogy nagyon sok helyütt felvetették nekünk azt, hogy a bejárók előbb össze tudják rakni azt a bizonyos összeget, amit egy örök- vagy szövetkezeti lakásra is kell fizetni, mint az itt élő őslakók...

ILLÉS: A vidéki emberek jobban meg tudták vásárolni az OTP-lakásokat, mint a peremkerületen, esetleg kolóniában lakó idősök, netán nyugdíjasok. Vagy ha fiatalok, akkor meg még fiatalok, azért nincs ilyen anyagi lehetőségük. Ez így igaz! Mindenhol így van!

Mi úgy gondoljuk, megoldjuk ezt majd a hánykolóniák következtetéses szanálásával. Mert következtetéses annyiban, hogy tervciklusonként három-négy száz darabot azért eltüntettünk már.

A harmadik öt éves terv óta szanálunk, és folytatni is akarjuk. Ezekben zömében már idős házaspárok élnek, s a feladatunk az, hogy innen egészséges lakásokba költözzenek, állami lakásba. Akik ott élnek fiatalok, nekik is ez az útjuk — vagy az üzemük támogatásával tudnak belépni...

A nagy összegű, tehát az úgynevezett OTP-társasház közel a kétszáz ezret ér el: ezeket valóban olyan vidékiek tudják megcsinálni, kifizetni, akik odahaza esetleg szülői örökséget adnak el, és hát így nagyobb összeghez tudnak jutni. De valamennyi vidéki magyar városnál ez a helyzet és még egy jó ideig erre lehet számítani.

DR. GORDOS: Egyvalami nagyon fontosat tényleg nem kaptak ezek az emberek: lakást. És az igény bennük is él. Ezért ki kell elégíteni, ki is akarjuk elégíteni ezt az igényt. De a város összes többi előnyéből ezek a lakók is részesülnek, hiszen az itt lakó munkások ugyancsak korszerű gépeken dolgoznak. Jobb munkahelyeken dolgoznak... De a vendéglátás, a kereskedelem, a szolgáltatások előnyéből ők is ugyanúgy részesülnek. És akarjuk is, hogy részesüljenek.

ILLÉS: Előfordult, hogy itt élő, itt születő ifjú házaspár várt lakásra és látja, hogy egy fővárosból, vagy esetleg az ország más részéről idejött főiskolai oktató előbb kap lakást. Hát ilyen volt. Ezt ma is megtalálni. De ez szándékosan akartuk. Tudtuk, hát amikor megépítettük a hatvanöt ágas új korházunkat... aztán amit annyi sokat elmondunk, hogy Salgótarján városban volt gazdasági, műszaki értelmiségi kevés számú, ami kellett az acélgárnak, a rimamurányinak és a bányának... de miután Tarján közgazdasági központ lett, és egyidejűleg a megye kulturális centruma is, s megépítettük a szép művelődési házat, főiskolánk van, oktatási hálózatunk bővül — hát világos, hogy kellene értelmiségiek. Ezek kevesen voltak. Most ezeknek lakást kell adni. Viszont nem itt születtek...

Egy más példát hadd mondjak el! Közismert, erről már nem is akarok hosszan beszélni: Nógrád megyében, egyedül az országban, a bányászati nagymértékben visszafejlesztették. Túl vagyunk már rajta kétharmadában. Volt itt egy nagy bánya, bocsánat, trüsz volt először, majd a bánya helyében új gazdasági egységek jöttek létre, ahol az embereknek dolgozniuk kellett. Tizenegy új gyárnak építettünk.

A tizenegy új gyárnak vezérkar kellett... Munkás volt, mert hisz' a bányászok felszabadultak. Igaz, hogy nem olyan szakmájuk volt éppen, ami kellett volna... De vezérkar, értelmiségi — műszaki, gazdasági, jogász, közgazdász és mérnök — olyan számban nem volt, ami kellett volna. Hát ezeknek lakást kellett. Ha most ezt értékelik, felek atól, hogy esetleg ezek vannak elítélve, amikről mi teljes nyíltsággal beszélünk — megírtuk, elmondtuk, hirdettük. De a munkás is egyetértett velem, mert megértette... hisz' róla is szó van, a gyerekeiről is és mindnyájuk jövőjéről. A városnak értelmiségi kellett, ezért ezek, bár nem itt születtek, mégis előbb jutottak, egészségesen szép lakáshoz.

DR. GORDOS: A másik kérdés az, hogy jó-e az, hogy egy helyre települ le ez az értelmiség?

Itt egy olyan objektív helyzet volt, ami elől nem lehetett kitérni. Hiszen, ha itt épültek a lakások először — de az ide jövő értelmiségiek lakást kellett — akkor itt tudtuk őket letelepíteni. Valóban igaz, hogy egészségesebb lenne az, hogy az egyes lakóterületeken különböző értelmiségiek megtalálhatók lennének, mert a városi közösség kialakítása szempontjából az előnyös lenne. Hogy az orvos nem csak az orvosokkal találkozzon, hogy a mérnök nem csak a mérnökkel találkozzon, hogy a pedagógus nem csak a pedagógussal, hanem valamennyi értelmiségi réteg és valamennyi lakó — munkás és értelmiségi, vezető és beosztott — közt éljen itt a városban az életét. Ez a jövő gondoljai közé tartozik, hogy ezt megoldjuk.

HERCZEG: Úgy gondolom, hogy a város fejlődéséről nem lehet teljesen szólni anélkül, hogy ne emlitenék meg a cigány lakosság gondjait, problémáit. Salgótarján város lakossága körében elég jelentős arányt képvisel a cigány lakosság. A város nagyszámú kiemelt létszámban oldottuk meg a cigány lakosság foglalkoztatását. Sokszor elmondtuk, a tévé nyílvanossága előtt is elmondtuk például a ZIM esetét. (Amit mi egy kicsit CIM-re fordítottunk: nem Zománcipari Művek, hanem Cigányipari Művek.) Rendkívül sokan dolgoznak ebben a gyárban. A cigány dolgozók többsége nagyon tisztességesen, becsületesen dolgozik. A város központjának fejlődésével együtt a városi rekonstrukció megszüntette az úgynevezett cigánylakótelepet, a „belgiumot”. S innen a cigánylakosságot kitelepítették a város különböző területeire. A kitelepítésnél döntő kérdés volt az, hogy komfort nélküli lakásokat kellett elsősorban biztosítani számukra. Ezek a lakások zömében Zagyvapálfalva térségében voltak. Ezért ma jelentkezik egy olyan probléma, hogy a városközpontban ugyan megszünt a cigánylakótelep, de a város egyik körzetében, jelentősen fejlődő körzetében, a zagyvapálfalvai körzetben a cigány lakosság egy része újra koncentráldott.

DR. GORDOS: Több példát tudok elmondani arra, hogy cigányokat betelepítették a város központjában levő épülettömbökbe, lépcsőházakba, szétosztották. Ezek becsületesen dolgoznak, többségük becsületesen él, a környezet befogadta ezeket. Igaz, van ezek között olyan is, akik nehezebben illeszkedtek be. Azt hiszem, hogy mégis az a megoldás, hogy a cigány lakosságot nem egy telepre kell koncentrálni, hanem — a város és a megye más településére is érvényes — szétszórtan kell elhelyezni, hogy beilleszkedjenek az adott közösségbe.

ILLÉS: Nos, eddig is voltak információink, hogy mit szeretnének, hogy' szeretnének élni, lakni az emberek. Különböző fórumokon szerzett információkat a város vezetése, a megye vezetése. Most azonban úgy ítéltük meg, hogy ez a mennyiség — ami még nem kész! — nagyon súrolja a minőség határát. Ebben együtt van a jelen és jövő. Jelentkezik a vágy és a valóság. Vegyük hát igénybe a tudományt, annak azt a szálát, amivel még pontosabb ismereteket szerzünk. Hát szerettünk! De nem ilyeneket olyanoakat! Most a város vezetői úgy vannak ezzel, mint régen azokkal a népi mondással, hogy törököt fogtam, de nem ereszt! Tudjuk, most már, hogy mi kellene, és nem tudunk tőle szabadulni. A szociológiai vizsgálat arra is válaszolt, hogy mennyi mindent nem ismerünk még, és még tovább kell kutatnunk. A szociológiai vizsgálat hallatlan sok ténnyel küzdött. A következtetést ránk bízta. Többes számban szoltam, ránk, a város és a megye vezetőire! Hogyan tovább, mit is akarnak az emberek, hogyan akarnak megszerezni?

Felvet néhány ténykérdést, amire eddig úgy nem figyeltünk fel, hogy például a Beszterce-lakótelepen (most kapta testvérvárosunktól a nevet), ott a lakosok zöme fiatal, túlnyomó része fiatal! Szinte nincsen idős ember! A lakosok többsége munkásember, a túlnyomó része munkásember. Nincsen értelmiségi, nincs alkalmazott...

Nem kell hozzá nagy fantázia, hogy valami olyan helyzet alakult ki, amit mi nem akartunk. Vagyis ezeken a területeken a lakosság struktúrájának, összetételének... hát... nem ilyen egyiküknek kellene lenni. Társadalmilag, szociológiailag nem lehet eléggé erre felhívni a figyelmet!

Ezt eddig is kellett érzékelni, de annyira kézenfoghatóan, mint ahogyan az adatok közlik velünk, nem ismertük fel. Ezek a tények figyelmeztetnek! Vigyázz hatodik öt éves terv, hetedik öt éves terv! Egy településen épülő lakások összetételét úgy kell kialakítani tehát, hogy legyen másfél szobás is, kétszobás is, két és feles is, legyen hármás is. Legyen olyan, hogy a főiskolai professzor tudjon és legyen bátor odamenni. S örüljön, hogy ott kapott lakást, szépet, neki is megfelelő. Ne ragaszkodjon a város központjához, az Arany János utcához, ami most Salgótarjánban egy kicsit — valljuk be — sláger...

Salgótarján fiatal város: 1922-ben lett város. Akkor is, majd az ezt követő időben is a neve lett város csupán. Valójában egy szűk völgy egyik mellékvölgyébe zsúfolódott, munkáskolóniákból összeállt — ahogyan a nép nevezte — egy melóstelepülés volt, a szó igazi értelmében. A város központjának nevezett szűk völgyben földszintes, egyemeletes házak és részben az üzletek, kisiparosok műhelyei voltak. Városra jellemző intézményhálózatnal nem rendelkezett. Nem is lehetett kulturális központja a megyének. Középsőiskolája? Hát egy... abban az időben polgári iskola, és hát volt egy gimnáziuma, s kész... Egészségügyi centrum? Hát a rimamurányinak volt egy kis kórháza, a bányának is volt egy kis kórháza, és szinte kész!

Itt nincs egyetlen egy műemlék sem, ebben a városban! Még műemlékjelleget sincs!

Építés, de hogyan...?